Kuntaliitto
Kommunförbundet

Lausunto

Dnro 1086/03/2016

18.11.2016

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausuntopyyntönne 31.10.2016

Hallituksen esitys laeiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, työttömyysturvalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä työsopimuslain 13 luvun 6§:n muuttamisesta ja 1 luvun 4 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman mukaan hallituksen tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja työttömyysturvaa tavalla, joka kannustaa työn nopeaan vastaanottamiseen, lyhentää työttömyysjaksoja, alentaa rakenteellista työttömyyttä ja säästää julkisia voimavaroja. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain, työttömyysturvalain ja työsopimuslain muuttamista hallituksen strategisen ohjelman mukaisesti.

Hallituksen esityksessä Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus antaa kunnille salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tiedot niistä työmarkkinatuen saajista, joille on maksettu työmarkkinatukea työttömyyden perusteella vähintään 200 päivältä, sekä niistä henkilöistä, joiden oikeus työmarkkinatukeen alkaa välittömästi ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäisajan täytyttyä.

Kunta rahoittaa työmarkkinatuesta puolet 300 työttömyyden perusteella maksetun päivän jälkeen siihen asti, kunnes työmarkkinatukea on maksettu työttömyyden perusteella 1 000 päivältä, jonka jälkeen kunnan rahoitusvastuu nousee 70 prosenttiin. Kansaneläkelaitos laskuttaa kuntia maksamansa työmarkkinatuen perusteella jälkikäteen kalenterikuukausittain. Kansaneläkelaitoksella on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeus antaa kunnalle sellaisten henkilöiden henkilötunnukset ja muut yksilöintitiedot, joille maksettua työmarkkinatukea rahoitetaan kunnan varoista sekä tiedot heille edellisenä kuukautena maksetun työmarkkinatuen määrästä. Nykyisessä mallissa kunta saa kyseiset tiedot maksulistassa olevista vasta noin 1,5 kuukauden kuluttua siitä, kun henkilö on siirtynyt kunnan rahoitusvastuun piiriin.

Kuntaliitto pitää tietojen anto-oikeuden laajentamista erittäin hyvänä. Muutos parantaa kuntien mahdollisuuksia etukäteen suunnitella ja varautua tarjoamaan työllistymistä edistäviä palveluja niille työttömille, joiden työttömyyden aikaisesta työmarkkinatuesta kunnat ovat työttömyyden pitkittyessä velvollisia maksamaan osan.

Esityksenä on, että valtion rahoittaman ansiopäivärahan perusosan, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen käyttömahdollisuutta laajennetaan starttirahan ja palkkatuen rahoittamiseen määräaikaisesti vuosina 2017 – 2018.

Kuntaliitto kannattaa periaatetta siitä, että passiivisista työttömyysetuuksista siirrytään aktiivisempaan suuntaan. Muun muassa palkkatukeen suunnattuja määrärahoja on viime vuosina ollut hyvin rajallisesti saatavilla ja usein on jouduttu toteamaan, että palkkatukeen varatut määrärahat ovat loppuneet jo kesään mennessä. Esitys,

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

jonka mukaan työttömyysetuuksien käyttöä laajennetaan siten, että niitä voidaan käyttää palkkatukeen tai starttirahaan, tuo apua tilanteeseen, jossa hallitus on edelleen leikkaamassa tuntuvasti työllisyysmäärärahoja. Ilman kaavailtua esitystä palkkatukeen ja starttirahaan varatut rahat loppuisivat jälleen kesken vuotta. Muutos tuo palkkatuen ja starttirahan rahoitukseen ja käyttöön hieman lisää kaivattua joustavuutta ja toivottavasti antaa mahdollisuuden huomioida nykyistä paremmin työttömien määrän sekä heidän yksilölliset palvelutarpeensa.

Palkkatuen ja starttirahan enimmäismäärää ja -kestoa koskevia säännöksiä ollaan muuttamassa siten, että tukea kohdennettaisiin pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen lisäksi myös pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisyyn.

Palkkatuella on kiistatta keskeinen rooli etenkin nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työelämään siirtymisessä ja työkyvyn ylläpitämisessä. Jos palkkatukea kohdistetaan jatkossa työttömyyden alkupäähän, eikä enää työllistymisen tueksi työttömyyden pitkittyessä, menetetään yksi tärkeimmistä työkaluista pitkäaikais- ja rakennetyöttömyyden alentamisessa.

Palkkatuen ja suoran työllistämisen nettokustannukset yhteiskunnalle ovat varsin suotuisia. Kun työttömyysturvan tilalle tulee palkka, erilaisia tukia käytetään vähemmän ja veroja maksetaan enemmän. Taloudellisten vaikutuksien lisäksi työllistyminen lisää usein myös ihmisen henkistä hyvinvointia, joka puolestaan tuo säästöjä jopa terveydenhoidon kuluihin. Palkkatuen käyttöä ja markkinointia tulee tehostaa, jotta mahdollisimman monen työnhakijan työttömyysaika lyhenisi tukityön avulla.

Palkkatuen enimmäismääriä esitetään muutettavaksi siten, että kiinteän prosentuaalisen osuuden sijasta tuen määrä olisi enintään 30, 40 tai 50 prosenttia palkkauskustannuksista. Palkkatukea suunnattaisiin myös nykyistä selvemmin työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen, eikä tukea enää myönnettäisi vuorotteluvapaasijaisen palkkaamiseen. Työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon luettaisiin palkkatuetusta työstä lähtökohtaisesti 75 prosenttia työssäoloehdon muutoin täyttävistä kalenteriviikoista.

Palkkatuen määrälle on tärkeää määritellä tarkat kriteerit, jottei tuen suuruus jää virkailija- tai TE-toimistokohtaisesti ratkaistavaksi. Määriteltäessä tuen prosentuaalista osuutta palkkakustannuksista tulee noudattaa yhdenvertaisuuden periaatetta. Kun päätöksiä tuen määrästä tehdään, on kaikkia työnhakijoita kohdeltava tasapuolisesti ja tuen suuruus tulee määritellä kaikille yhteisin kriteerein.

Kuntaliitto ei kannata muutosesitystä, jonka mukaan työttömyysturvalain mukainen työssäoloehto ei esityksen mukaan enää kertyisi palkkatuetussa työssä täysimääräisesti, vaan ainoastaan 75 % luettaisiin mukaan työssäoloehdon karttumiseen. Vastaavantyyppinen käytäntö oli aikaisemmin käytössä yhdistelmätuen yhteydessä ja se poistettiin, jotta ihmiset olisivat samassa asemassa palkkatyötä tehdessä riippumatta siitä, miten heidän palkkansa rahoitus on järjestetty. Muutos tulee lisäämään entisestään pitkäaikaistyöttömyydestä kunnille aiheutuvia kustannuksia ja pitkään työttöminä olleita henkilöitä tulee jatkossa olemaan entistä enemmän kuntien maksuvastuun piirissä.

Hallituksen esityksen mukaan kulukorvausta ei jatkossa saa omaehtoisen koulutuksen ajalta.

Kulukorvauksen poistamista perustellaan sillä, että opiskeluaika tulee lyhenemään ja työhön meno nopeutuu. Ehtojen tiukennuksella voi käytännössä olla päinvastainen vaikutus. Taloudellisen tilanteen heikentyminen saattaa myös lamaannuttaa ja syödä niitä voimavaroja, joita tarvitaan opiskelussa sekä työnhaussa. Kulukorvausoikeuden

poistaminen työttömyysetuudella tuetun työnhakijan omaehtoisen opiskelun ajalta voi vähentää niiden henkilöiden määrää, jotka aloittavat omaehtoiset opinnot. Lisäksi muutos saattaa osittain siirtyä kuntien toimeentulotuen kustannukseksi lisäten kuntien maksuvastuuta työttömyyden hoidosta entisestään.

Esityksen mukaan työnhakijan haastattelu tulee jatkossa aina järjestää työttömyyden jatkuttua yhdenjaksoisesti kolme kuukautta ja sen jälkeen aina kolmen kuukauden yhtäjaksoisen työttömyyden jälkeen. Haastattelun yhteydessä tulee tarkistaa ja päivittää työllistymissuunnitelma.

Uudistus tarkoittaa sitä, ettei työvoimaviranomainen voi jatkossa jättää haastattelua väliin oman harkintansa nojalla. Haastatteluväli tulee myös tiivistymään nykyisestä. Tähän asti haastatteluja olisi pitänyt järjestää työttömyyden alussa kolmen ja kuuden kuukauden kohdalla ja sen jälkeen puolen vuoden välein. Käytännössä työvoimaviranomaiset eivät ole kuitenkaan kyenneet resurssien niukkuudesta johtuen järjestämään tapaamisia sovituissa määräajoissa. Nykyisellä työttömyyden keston rakenteella vuodessa tulee järjestettäväksi arviolta 750 000 haastattelua nykyistä enemmän. Uutta tehtävää on kuitenkin lähes mahdotonta hoitaa pelkästään runsaan 2000 TE-toimiston virkailijan voimin. Hallitus myöntää ensi vuodelle 17 miljoonan euron lisämäärärahan tähän tarkoitukseen. Tämän urakan hoitaminen vaatii hyvää viranomaisyhteistyötä, johon kunnat osaltaan ovat valmiita.

TE-hallinnossa palvelujen painopistettä on siirretty määrätietoisesti sähköisen asioinnin suuntaan. Haastatteluiden järjestäminen puhelimitse ja sähköpostitse on kuitenkin se huonoin toteutusvaihtoehto. Tutkimukset viittaavat siihen, että henkilökohtainen tapaaminen ja työnhakijan aito kohtaaminen on kustannustehokkain tapa lisätä hakuprosessin tehokkuutta ja lyhentää työttömyysjaksoja. Tätä tukee myös muiden maiden, kuten Tanskan kokemukset. Haastattelujen tekemistä ja työnhakijoiden työllistymissuunnitelmien päivittämistä ei myöskään voida antaa ulkopuoliselle yritykselle. Tärkeätä on, että kokeneiden, myös kuntapuolella toimineiden ammattilaisten tiedot ja taidot otetaan nyt täysimääräisesti käyttöön.

Vuoden 2017 alussa käynnistyvissä työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisissa kokeiluissa kuntapohjaiset hankkeet ovat valmiita antamaan TE-toimistoille virka-apua ja tarjoutuvat ottamaan määräaikaishaastatteluista vastuun kohderyhmän osalta uuden lain edellyttämässä laajuudessa. Suunnitelmissa on toteuttaa haastattelut mahdollisimman pitkälti osana normaalia asiakasprosessia, joka rakentuu nimenomaan haastatteluihin ja työnhakijoiden aitoon kohtaamiseen. Tämän lisäksi osa kuntien TYP-työntekijöistä voisi jo nykyisellään vastata haastattelutarpeeseen. Päällekkäistä työtä tulee välttää ja siksikin myös kuntien työntekijöiden osaaminen ja työpanos kannattaa hyödyntää täysimääräisesti.

Lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta on tehty nykyiseen lakiin nähden uusi kirjaus lain 7 luvun 3 §:ään, jossa säädetään työnantajaan liittyvistä palkkatuen edellytyksistä. Esityksen mukaan palkkatuki kunnalle, kuntayhtymälle, yhteisölle tai muulle työnantajalle voidaan myöntää 2 momentin 1 kohdassa säädetyn estämättä, jos työnantaja on ottanut tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanotun työntekijän takaisin työsuhteeseen ennen palkkatukihakemuksen tekemistä.

Jos työnantaja on tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanonut tai lomauttanut työntekijöitä taikka työnantajan palveluksessa on osa-aikaisia työntekijöitä, palkkatukea on aikaisemmin voitu myöntää, jos työnantaja on ennen palkkatukihakemuksen tekemistä työsopimuslaissa tai merityösopimuslaissa säädetyllä tavalla täyttänyt velvollisuutensa tarjota työtä irtisanotuille, lomautetuille tai osa-aikatyötä tekeville työntekijöille. Uusi lakimuutos näyttää ristiriitaiselta työsopimuslain 13 luvun 6 §:an kanssa. Sen mukaan palkkatuki voidaan myöntää 2 momentin 1 kohdassa säädetyn estämättä, jos työnantaja on ottanut tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanotun työntekijän takaisin työsuhteeseen ennen palkkatukihakemuksen tekemistä.

Valiokunta on 9.11.2016 liittänyt hallituksen esityksen käsittelyyn nuorten työmahdollisuuksien parantamiseen liittyvät toimenpidealoitteet: TPA 13/2015 vp Toimenpidealoite työllistämisen vauhdittamiseksi työnantajan sivukulujen määräaikaisella alentamisella, TPA 19/2015 vp Toimenpidealoite nuorten työmahdollisuuksien parantamisesta ja TPA 48/2016 vp Toimenpidealoite nuorten työmahdollisuuksien parantamisesta.

Kuntaliitto pitää nuorten kohdalla oikean työkokemuksen saamista erittäin tärkeänä. Kaikilla nuorilla tulee tarpeen niin vaatiessa olla asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus päästä työpajaan tai etsivän nuorityön piiriin, joiden toiminta on hyväksi todettua.

Oppisopimuskoulutus on koulutuksenjärjestämismuodoista kaikkein työelämälähtöisin. Oppisopimus kouluttaa työelämän tarpeisiin ja pätevöittää työelämän näyttötutkintoon. Sen avulla voi päivittää osaamista ja varmistaa pätevän työvoiman saatavuus. Se on todettu opiskelijoille kannustavaksi ja motivoivaksi tavaksi oppia.

Oppisopimuskoulutuksen merkityksestä yhtenä tehokkaana ammatillisen koulutuksen muotona ollaan yhteiskunnassa nykyään varsin yksimielisiä. Sen sijaan siitä, minkälainen oppisopimuskoulutuksen malli tulevaisuudessa sopisi parhaiten suomalaiseen yhteiskuntaan, vallitsee erilaisia käsityksiä. Järkevää olisikin selvittää, miten oppisopimuskoulutusta pitäisi järjestää kokonaistaloudellisesti parhaalla tavalla ja miten varmistetaan, että oppisopimuskoulutus säilyy työelämäläheisenä ja -lähtöisenä ammatillisen koulutuksen muotona.

Kuntaliitto katsoo, että esitysluonnoksen taloudelliset ja muut vaikutusarviot ovat merkittävällä tavalla puutteellisia. Esitettyjä arvioita ei ole aina perusteltu eikä konkretisoitu riittävästi, eikä niissä ole huomioitu kaikkia muutoksien kunnille aiheutuvia kustannuksia.

Kuntaliitto haluaa myös muistuttaa, ettei pelkkä työnhakijoiden etuuksiin liittyvien ehtojen kiristäminen synnytä nykyisessä työllisyystilanteessa yhtään uutta työpaikkaa. Entistä tärkeämpää olisi nyt panostaa työpaikkojen lisäämiseen ja työllistämisen edistämiseen. Mahdollisuudessa työllistyä on suuria alueellisia eroja. Jos ongelmana on työpaikkojen vähyys suhteessa työttömien työnhakijoiden määrään, asiaa ei ratkaista pelkästään sillä, että työnhakijat aktiivisesti hakevat avoimilla työmarkkinoilla haettavina olevia työpaikkoja. Jos työpaikat eivät lisäänny tai avoinna olevat työpaikat ja työnhakijat eivät kohtaa, suunnitelluilla muutoksilla ei saavuteta kaivattuja tuloksia.

Työllistämisen esteitä on jatkossakin pontevasti poistettava. Kaikkia, pieniltäkin vaikuttavia mahdollisuuksia työllistyä ja päästä takaisin työmarkkinoille, tulee ehdottomasti tässä työttömyystilanteessa tukea.

SUOMEN KUNTALIITTO

Erja Lindberg
Kehittämispäällikkö